

วิถีล้านนาใน 12 เดือน

ประเพณีเดือน 7 เหนือ เดือน 5 ภาคกลางตรงกับเดือนเมษายน

ประเพณีการสงฆ์น้ำพระพุทธรูป

การสงฆ์น้ำพระพุทธรูป นิยมทำกันเป็นประเพณีปฏิบัติมาช้านาน แตกต่างกันไปบ้างในวิธีการ และวันสำหรับพิธีสงฆ์คือ บางแห่งนิยมทำกันวันสงกรานต์ สักขาคัดสอง โดยถือโอกาสทำความสะอาดสถานบ้านเรือน และโบสถ์ วิหาร พระอารามทั้งหลาย บางแห่งนิยมทำกันวันพฤหัสบดี หรือวันเถลิงศก เพราะประชาชนชายและหญิงไปชุมนุมกันที่วัดเป็นจำนวนมาก จึงพากันนำเอาพระพุทธรูปลงตั้งเรียงรายไว้บนโต๊ะหรือฐานที่เหมาะสมเตรียมทำการสงฆ์น้ำต่อไป

กรรมวิธีในการสงฆ์น้ำ

ผู้สงฆ์น้ำจะต้องเตรียมขันน้ำหรือสรงใส่น้ำผสมด้วยน้ำหอม เรียกว่า 'น้ำสรงโชกชก' ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. นำบริสุทธิหรือน้ำที่ตีกลมมาพอ 7 บอ พระพุทธรูป หรือพระบรมธาตุบางองค์ก็จะต้องนำเอาน้ำจากแม่น้ำใหญ่ท่าสาย เช่น แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม แม่น้ำน่าน แม่น้ำโขง นำมาสงฆ์ กรณีเช่นนี้จะมาจากคำนิยามที่ได้รับมาจากเรื่องราวในพุทธศาสนาเกี่ยวกับแม่น้ำท่าสายในวรรณคดี คือ คงคา ยมนา สรวุ อจิรวดี และเมหิ ซึ่งชาวอินเดียนว่าเป็นแม่น้ำใหญ่ไหลมาจากเทพเจ้า มีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นเส้นชีวิตหล่อเลี้ยงชาวอินเดียนมาแต่โบราณกาล

2. น้ำที่ใส่มาในสรงแล้วแต่น้ำส้มป่อย ซึ่งล้านนาถือว่าเป็นของมงคลศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นเครื่องกำจัดเหล่าร้ายให้อ่อนกำลังลงได้

3. ใส่ดอกไม้ที่ตากแห้งไว้มี ดอกสารภี ดอกคำ ดอกคำใต้ (กระถินพิกษา) เพื่อให้หอมชื่นใจเวลาตั้งพระพุทธรูป

4. ใส่ผงขมิ้น เพื่อให้หน้าเป็นสีเหลืองและมีกลิ่น เวลาสงฆ์นั้นศรัทธาประชาชนทุกคนจะนำเอา 'น้ำขมิ้นส้มป่อย' มารวมกันแล้วพิธีกรคือ 'ปู่อจารย์' จะทำพิธีกล่าวบูชาน้ำขมิ้นส้มป่อยด้วยคำไวพจน์ ปรากรมเหตุการณ์ วันปีใหม่สงกรานต์ตั้งต่อไปนี้

'สาธุโอกาสฯ ข้าแต่พระดีไตรรัตนเมืองแก้ว พระแก้วทั้งสามประการ บัดนี้มูลศรัทธาผู้ซึ่งตั้งหลายทั้งชายหญิงแก้วเก้าตั้งพากันเข้ามาสู่อารามเหตุว่า เถิงยาม ตรีสังชาโรอันว่าสังฆาภิปรายกันโตกก็ข่มขอล้นพันไปแล้ว บัดนี้ปีใหม่แก้วพวงวัน ก็รอดมาเถิงตั้งต้นแก้วมูลศรัทธาผู้ซึ่งได้ละสิ่งยังยึด ปีได้ริตมังเสียดยง

ปู่พญาเวรมีแห่งอริยสิปปวิสุตเจ้าทั้งหลายได้สรรหรงขงชายตลกแต่งพร้อมน้อมน้อมมายังอัครูปบุปผาลาชา ดวงตอก เข่าตอกดอกไม้สำเภาหน้าเข้าขมิ้นส้มป่อย สิ้นโชกชกหอมระยอยเย็นใจเพื่อว่าจักมาสรรสงฆ์ยังพุทธรูปเจ้าพิมพ์พาดินเป็นค้ำเป็นประธานในสังฆานพระอารามแห่งนี้เท็ดดี'

แม้ว่าผู้ซึ่งทั้งหลายได้ไปมาขอกระด้วยกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม อิริยาบถทั้ง 4 รุ่งแจ้งก็กระทำตั้งอันก็ดี บรูแจ้งถึงได้กระทำตั้งอันก็ดี บัดนี้ก็ประมวลมายังโสนกรรมทั้งหลายมวลฝูงนี้หน้อยทอกลายเป็น อโสิกรรม บัพทือเป็นนิวรรธรรมกรรมอันจักทำทั้งที่เสียยังโสกขทนทางอันจักไปสู่ชั้นฟ้าและเนรพานเสียแก่มูลศรัทธาผู้ซึ่งทั้งหลาย เทียงเท็ดดีสิ

ขอพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลายน้อยใหญ่ จูงมิมรรเมตตา เป็นปฏิคคหะรับเอายังเครื่องกิริยาบูชาทั้งหลายมวลฝูงนี้แล้ว ขอมาสั่งพิทักษ์รักษายังผู้ซึ่งทั้งหลาย ทือเทพิพันเสียไปขะอุบาทว์กัวงล อนาคตย เป็นต้นว่า เคะระทปี เคะระหัดเดือน เคะระหวัน เคะระหยาม ทั้งหลายแล้วทือได้ไซคปีไซคเดือน ไซควัน ไซคยาม ไปใใจจ้อย่าคลาด อย่าครานั้นจูงจักมีเทียงเท็ดดีสิ พุทบุชชา มหาเตชา ชัมมบุชชา มหาปัญญา สังฆบุชชา มหาลาภ อิมานาบุปผผลาชาท่าง นิพพานปัจจยโย ใหญ่ โน นิจจิง

หลังจากบูชาน้ำขมิ้นส้มป่อยแล้ว พระสงฆ์จะให้พรเป็นส่วนรวม คืออนุโมทนาการทำบุญของอุบาสอุบาสิกาทั้งหมด การถวายเจดีย์ทราย ถวายเครื่องสักการะ และถวายน้ำขมิ้นส้มป่อย หรือน้ำสรงโชกชกสงฆ์ให้พรเสร็จแล้วศรัทธาพวักจะเอาโต๊ะตั้งมาตั้งไว้หน้าวิหารหรือบนศาลาการเปรียญแล้วนำเอาพระพุทธรูปใหญ่น้อยมาตั้งเรียงราย จากนั้น ก็ให้เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัดสงฆ์น้ำพระพุทธรูปก่อนแล้วชาวบ้านทั้งหลายพากันสรงตามลำดับจนเสร็จพิธี

มีข้อน่าสังเกตประการหนึ่งคือ เวลาพระสงฆ์สงฆ์น้ำพระพุทธรูปนี้ ชาวบ้านจะนำขันหรือภาชนะต่างๆ เข้าไปวางไว้ได้โต๊ะรองรับเอาน้ำขมิ้นส้มป่อยที่ไหลลงจากพระพุทธรูป มีความเชื่อถือกันว่าน้ำอย่างนี้ใช้ผสมน้ำอบจะทำให้หายงอย เปลี้ย และโรคหอมแห้งแรงน้อย ตลอดจนโรคประสาต่างๆ ได้ การกระทำอย่างนี้ประชาชนนิยมทำกันอยู่จนทุกวันนี้

การสงฆ์น้ำพระพุทธรูปองค์ใหญ่ หรือพระประธานในโบสถ์วิหารที่เคลื่อนย้ายไม่ได้ ใช้วิธีสรงน้ำสักการะใส่เป็นพิธีว่าได้สงฆ์น้ำแล้ว อีกประการหนึ่งบ้านเรือนที่มีพระพุทธรูปประชาชนผู้เป็นเจ้าของจะนำออกมานอกชยคา ทำการสักการะ และสงฆ์น้ำขมิ้นส้มป่อยในวันพวงวันทุกองค์

เรียบเรียงจากหนังสือประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย ของศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.มนั พยอมยงค์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์